

בלוגים | מחשב מסלול מחדש

בין "מדינת המקסימום" ל"מדינת המינימום"

אברום בורג 03 במאי 2023 🔔 התראות במייל

נגמרו ימי הקלישאות: פסח והחירות (רק) ליהודים, יום השואה והעומדים עלינו לכלותינו, יום הזיכרון ש"במותם ציוו לנו" ויום העצמאות על שלל מילות היוהרה אודות הכוח וההרתעה. סוף-סוף הכל נגמר ואפשר לחזור לשגרת המריבות, לימי ה"קטנות" הבאים עלינו לרעה.

כל מי שיכול היה לזעוק הרים את קולו ובדה זעזוע: "מה קרה לנו?!" מה עם ה"ביחד" שהיה לנו? ההכחשה הלאומית במירעה; הרי כמעט מעולם לא היה כאן, ולא יכול היה להיות, "ביחד" כלשהו. אנחנו שסועים באקטואליה, חלוקים לחלוטין בהבנת העבר, מספרים לעצמנו נראטיבים מתנגשים, מונעים בכוחן של אידאולוגיות מקוטבות.

אמת, היו מעט איומים קיומיים שאיחדו לרגע, כמו גם כמה אזורי אשליית נוחות משותפים, ובעיקר היתה דחיינות של החשוב מפני הבהול. היתה עצלות נעימה, שנסה על נפשה מפני שלוש סוגיות היסוד: יחסי הדת והמדינה, יחסי היהודים והפלסטינים והשיטה החברתית- כלכלית הראויה לנו. דחינו, כי תמיד אפשר היה לסמוך על האויבים, האמיתיים והמומצאים, שיחסכו לנו את הבירור הפנימי המאיים והכואב.

עד שבאו נתניהו והאינסטלטורים שלו ופתחו את כל בורות השופכין. עכשו הכל זורם ברחובות וכדי להציל את ישראל מהזיהום צריך איכשהו להישיר מבט אל הבעיות הני"ל, או לפחות אל חלקן. יש שתי דרכים לעשות את זה. ביהודית או בדמוקרטיית ואין שתיים בכרטיס אחד. בירושלים הימנית מתקבצים קנאי מדינת המקסימום, המדינה היהודית. והשאלה היא אם בשאר כיכרות ישראל מסוגלים להתגבש סביב ישראל המינימלית, הדמוקרטית.

מדינת מקסימום היא מדינה שבה כולם נדרשים כל הזמן ובכל הנושאים להתנהג בהתאם לערכי מערכת הפעלה הכפויה מלמעלה על כל האזרחים. זאת מדינה המחויבת לסדר חברתי המעריץ את המנהיג, הלאומיות לאומנית, מרכזיות הדת ומוסדותיה, הנוסטלגיה לעבר מפואר שאף פעם לא היה, ודחייה הכמעט אינטואיטיבית של דמוקרטיה שוויונית לכל. לפי התפיסה הזו, הלאומיות ניצבת מעל ומעבר לכל שאר הערכים החברתיים והיא תובעת אחדות חברתית וצייתנות. השייכות אל הלאומיות האינטגרלית הזו היא מולדת. הזהות הלאומית נוצרת ומתעצבת אגב הזדהות מוחלטת ומחייבת עם מוסדות המדינה, מנגנוני הכוח שלה ופעולתם. מה שלא הולך מרצון נעשה בכפייה. קשה לצאת מהאומה הסגורה וכמעט לא ניתן להצטרף אליה.

רעיונות שכאלה - "הלאומיות האינטגרלית" מבית מדרשו של שארל מוראס הצרפתי - היו ביסוד התנועות הלאומניות והאנטישמיות האירופיות של המאות ה-19 וה-20. מכוחן פעלו מאשימיו של דרייפוס ואחריהם האנטישמים והנאצים בגלגוליהם השונים. מתוכן יוצא גם המנעד האנושי המשתרע מצבי טאו ונציגו ההומופוב בכנסת ועד לבריוני נתניהו, צעקניו וצועקותיו.

בניגוד לכך, מקורות הסמכות העליונה בלאומיות הליברלית הם היחיד זכויותיו. כלל אזרחי המדינה חופשיים, שווים בזכויותיהם ובחלקם בריבונות המארגנת אותם. הזהות והשייכות לאומה האזרחית הן לא תוצאה דטרמיניסטית המעדיפה תמיד את בני העם או הגזע הנבחרים. תורות עליונות, מוצא גנטי, שבטיות או אמונה דתית - פסולות. זכויות לא מותנות בחובות, בעוד הכניסה והיציאה מהקולקטיב האזרחי אפשרית לכל מי שעומד בתנאי הסף האזרחיים.

מדינות אומה מהסוג הראשון מועדות לקטטות אידאולוגיות אינסופיות עם כל מי שאינן כמותן. כך פוטין, כך איראן, כך גם המתנחלים ובאי כוחם. מדינות ליברליות מהסוג המכבד את כל אזרחיהן תהיינה קלות יותר ביצירת מרקם בינלאומי של אחוות עמים. חברות עם הדומים להן. למדינה ליברלית יש רק דרישות מינימום הכרחיות לקיומה הבריאה של חברת כל אזרחיה, ובהן: שפה או שפות משותפות, מרחב מגורים ונורמה משפטית ופוליטית משותפת. המדינה אינה אלא סך כל רצונותיהם ומחויבותם של אזרחיה. הא ותו לא. משם, השיחה, הדיאלוג והפשרות עושים את שלהם.

לסיכום, המדינה הלאומנית המקסימליסטית מקדשת עליונות ואפוליות והמדינה האזרחית משקפת פטריוטיות של שוויון לא מתנשא מלמטה עד למעלה. כל השאר פירושים ותולדות. אצלנו, אין לצערי תפיסת עולם שלמה ומגובשת של מדינה ליברלית במובנה המלא של המילה. יש ניצוצות של חירות, רסיסים של זכויות אבל אין שלם מחייב. כי בישראל גם מרבית האופוזיציה די לאומנית ושבטית לחלוטין. גם היא שותפה לשאיפה הילדותית לעדריות של יחד משותף. האופוזיציה המתלהמת-מתחנפת מסרבת להבין שחיים משותפים בתוך מציאות פוליטית אפשריים רק בתנאי מינימום המאפשרים עושר אנושי ומגוון רעיוני, ולא

בשאיפות מקסימום שתוצאתן הבלתי נמנעת היא חנק תרבותי ועוני רוחני מנוול.

החלום של רבים על "ביחד" ישראלי דביק הוא בעבורי סיוט. ברמה האישית, יש לא מעט ישראלים שהדבר האחרון בעולם שאני רוצה הוא להיות איתם באיזה סוג של "ביחד". כי לא מעט מהם גזענים ובריונים, רוצחים ומעריצי רוצחים; הוא שקרן, ההוא בן שקרן, היא מטורפת והם גזלני אדמות או נציונליסטים-חברתיים נימולים. חלקם מאמינים בפרשנות ארכאית של המקורות ואחרים הם פשוט פרימיטיביים חובשי כיפה. מה לי ולהם? "בְּסֹדֶם אֶל תָּבֵא נַפְשֵׁי בְּקֶהְלָם אֶל תִּתַּחַד כְּבֹדִי" (בראשית, מ"ט, ו').

אני לא רוצה חברה אחודה שבה כולם חושבים אותו דבר ומסכימים על הכל. חברת מחלוקת ופולמוס היא החברה שלי. יצירתית, פוריה ומתקדמת הרבה יותר. וצריך לדייק מחלוקות ופולמוס - הם לא קללות של חמומים, תנועות יד מגונות, בריונות במעברי החציה ושאר ביטוייה של חברה מתפרקת. בחברת תרבות המחלוקת יודעת להכיל בבת אחת ניגודים מובהקים. את החתירה הבלתי מתפשרת לאמת של כל אחד מרכיביה יחד עם היכולת לחיים של שלום בינותם. לאמור, חיים משותפים של אמיתות סותרות. לונה פארק של התנגשויות מפרות.

ובעוד זיכרוננו של יום השואה מתרחק והולך, כדאי לזכור ולשנן עוד לקח אחד: היהודים (ולא רק הם) הושמדו אז, לא משום שלא היה להם כוח צבאי, פצצות אטום מוכחשות, מדינה כובשת או חצי דמוקרטיה. הם נהרגו ונרצחו ונטבחו כי הנאצים האמינו בתורת הגזע הנבחר, באומת דם אינטגרלית (גרמני היה אז מי שנולד לאם ואב גרמנים) ובחוסר מחויבות מוחלט לשוויונו של כל אדם באשר הוא או היא. והנה עוד עובדה: מרביתו של העם היהודי זהיום חי בחלק העולם

הדמוקרטי. וככל שהמדינה בה הם חיים דמוקרטית יותר - ביטחונם גדול יותר. הוא בוודאי גדול הרבה יותר מאשר שלנו, בישראל בת ה-75 - אומת הדת, הדם והכוח האינטגרלית היחידה בעולם המערבי.

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

דמוקרטיה

אברום בורג | מחשב מסלול מחדש

סופר ואיש ציבור.

מאמין שכל בני האדם נולדו שונים, כל אחד שונה אחרת וכולם שווים. לכל אדם את הזכות לאותן זכויות. ישראל שייכת לכל ישראליה. ואך להם ולהן. אין דבר כזה יהודית ודמוקרטיה, או א.ו. הדת והמדינה חייבות להיפרד. השלום חיוני ואפשרי. המחלוקת נפלאה.